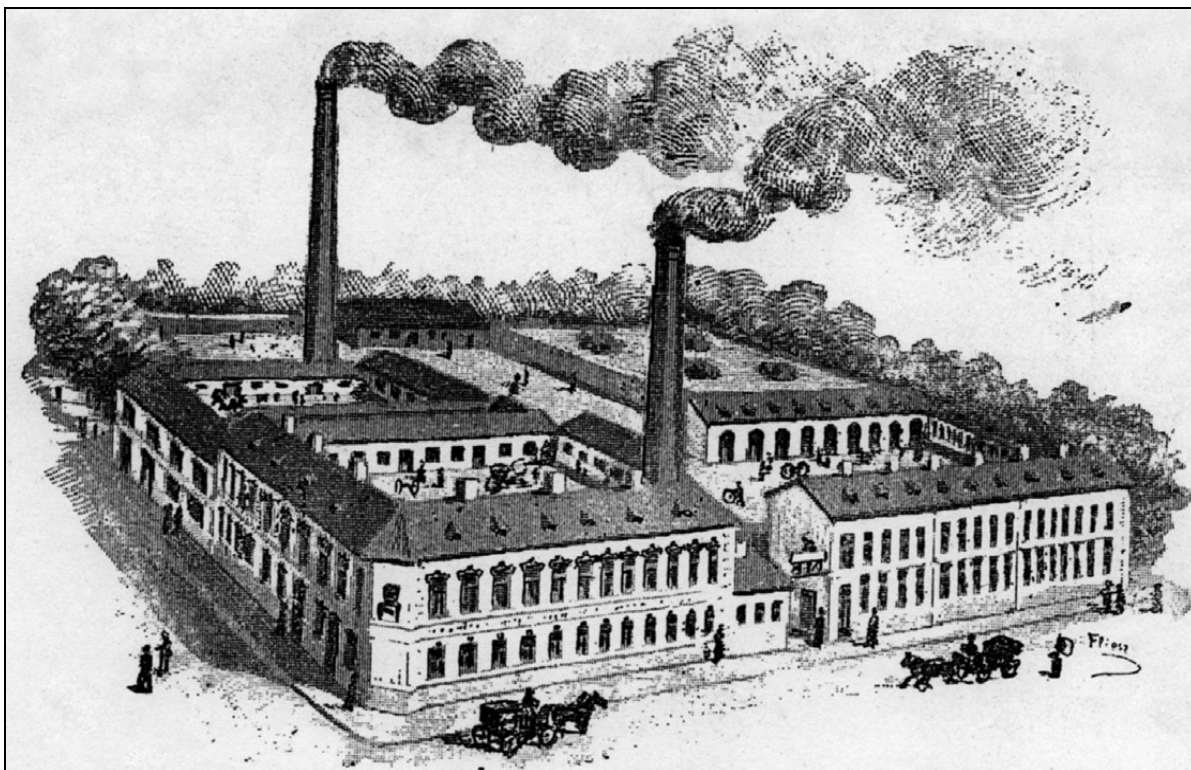

Mesto: Bratislava
Mestská časť: Bratislava-**Staré Mesto**
Adresa: Tobrucká, Medená ulica
Adresa popisom: medzi Medenou, Tobruckou a Štúrovou ul.
Typ pamätihodnosti: zaniknutá
Názov pamätihodnosti: **bývalá Marschallova továreň na koče**
Číslo v zozname MČ: zoznam nie je t.č. vypracovaný

Foto:

Stav z konca 19.storočia

Popis:

V Bratislave na prelome 19. a 20. storočia existovalo viac fabriek na výrobu kočov. Jedna sídlila v priestore Pribinovej ulice a na Ortwayovom pláne z roku 1905 je vyznačená ako *Kocsi gyár*. Ďalšou bola továreň Antona Marschalla.

Továreň Antona Marschalla na koče vznikla v rokoch 1869 – 1870 a od 80. rokov 19. storočia sa komplex obytných, továrenských a hospodárskych budov rozprestieral na rohu dnešnej Tobruckej a Grösslingovej ulice, tak ako to dokumentuje kresba v cenovom katalógu fabriky z roku 1898 (mimochodom, použili sme ju aj na obálke tejto publikácie) a katastrálny plán z rokov 1894 – 1897. Vstup do areálu továrne bol z dnešnej Tobruckej, vtedy Roykovej ulice. Pozdĺž tejto, ale aj Grösslingovej ulice stáli dvojpodlažné objekty, ktoré zrejme slúžili na administratívne a tiež obytné účely majiteľa továrne. Vo vnútri fabrickej parcely stáli prízemné výrobné a skladové objekty, dva komíny, stajne na ustajnenie koní.

Továreň zaberala rozlohu vyše 1200 štvorcových siah. V roku 1896 tu pracovalo 48 pracovníkov, boli to vysokokvalifikovaní odborníci remesiel, ktoré boli potrebné na úplné vyhotovenie koča. Používali pri tom najmodernejšie výrobné stroje a technológie, napríklad aj Westov patent na výrobu obručí kolies, ktoré boli svojou akosťou nepredstihnuteľné a zaručovali mimoriadnu kvalitu kočov.

Len pre zaujímavosť – v cenníku továrne sa uvádzalo 170 druhov kočov: pretekárske vozy (v cene 240 – 500 vtedajších korún), drožky (za 260 – 360 korún) a jednoduché kočiare, ale aj „esterháziorský“ koč so strechou (za 1100 – 1300 korún) a štvorsedadlový prútený koč s baldachýnom (za 1160 – 1300 korún) či dokonca omnibus – autobus (za 1200 – 2000 korún) a pohrebný voz (za 1400 – 2000 korún). Okrem kočov rôznych typov sa v továrni vyrábali aj sánky, konské postroje, hnacie remene do strojov, potreby na jazdenie, cestovanie a do maštali, potreby na výrobu parných píl a ohýbaného dreva. V čase najväčšej slávy továrne A. Marschalla v Bratislave na prelome 19. a 20. storočia tu bolo na kúpu pripravených 50 – 100 nových vozov.

Po vynáleze spaľovacieho motora a rozšírení automobilizmu na začiatku 20. storočia dopyt po kočoch s konským záprahom klesá. Napriek veľkým úspechom a oceneniam výrobkov továrne A. Marschalla na rôznych výstavách (veľká miléniová medaila z Budapešti v roku 1896, prvotriedna čestná cena z roku 1892, strieborná medaila z hospodárskej výstavy vo Viedni v roku 1888 atď.) prichádza postupne k jej zániku. Ešte okolo roku 1913 zvädzali koče a automobily rovnocenný boj: napríklad v ročenke Pressburger Wegweiser je na jednej strane reklama na autotaxík s kresbou auta a na druhej strane propagácia kočov a konských postrojov z továrne Antona Marschalla. V spisoch sa *Marschall Wagenfabrik* spomína ešte na začiatku 20. rokov 20. storočia, ale v roku 1926 v jej budovách už sídlili iné firmy, napríklad Dunajská banka, ktorej v roku 1926 nariadili odstrániť továrenský komín, alebo Elektrotechnický podnik, ako to dokumentuje nápis na fasáde objektu bývalej továrne... Tieto fakty nám pripomínajú osud priemyselných areálov v súčasnosti. V 30. – 40. rokoch 20. storočia boli budovy továrenského komplexu asanované, čo dokumentujú aj fotografie v Archíve mesta Bratislavy.

Podľa literatúry A. Marschall na konci 19. storočia podporoval vynálezcu Jána Bahýľa a jeho pokusy súvisiace s konštrukciou vrtuľníka sa zrejme odohrávali v budovách a na dvore tejto továrne. Pietnu spomienku zakladateľovi tejto továrne Antonovi Marschallovi možno venovať aj počas prechádzky po Ondrejskom cintoríne v Bratislave, kde je pochovaný.

Literatúra a pramene:

Viera Obuchová, Priemyselná Bratislava. Albert Marenčin vydavateľstvo PT. Bratislava, 2009.

Spracoval: PhDr. Viera Obuchová, CSc., MÚOP v Bratislave

Autor fotodokumentácie: repro – pozri literatúra

Dátum: 1986, 2006, 2008, 2011

